

Abstrakt

Práce *Srp a kladivo na republiku. Dějiny Komunistické strany Československa v letech 1921-1929 (Od radikálního socialismu k bolševickému komunismu)* mapuje osmiletý život subjektu, který tvořil až do roku 1935 v politickém systému jeho výraznou antisystémovou složku. Studie si klade za cíl přispět k hlubšímu pochopení vnitřních dějů a krizí v KSČ, jejich příčin, a také popsat důvody postupného přerodu z radikálně socialistické strany směrem k subjektu, jenž by se už blížil svrchovanému ideálu profesionálních revolucionářů po ruském vzoru, tedy bolševickému komunismu. Od svého vzniku v roce 1921 byla KSČ zároveň v pravidelných intervalech vnitřně sužována a oslabována periodicky se opakujícími se krizemi. Tomu ani jinak být nemohlo, protože KSČ vznikla jako masový subjekt, který čítal okolo 350 000 členů, a samotná masovost musela narážet na své limity („Podařilo se tak vytvořit stranu sice masovou, ale její vnitřní kvalita byla poměrně nízká.“). Počet členů přirozeně v čase fluktoval, po V. sjezdu v roce 1929, kdy stranu ovládlo Gottwaldovo křídlo, měla KSČ okolo 20 000-25 000 členů, pak stranická základna začala během hospodářské krize opět růst.

Než se ale strana stala skutečně komunistickou (bolševickou), musela si projít sériemi vnitřních krizí a obměnami vedení, jak výstižně připomíná kanadský historik a bohemista Harold Gordon Skilling. Ještě o mnoho let dříve, v roce 1882, napsal Fridrich Engels dopis Eduardu Bernsteinovi, který se ukázal jako příznačný a následně zcela pravdivý: V dopisu stálo: „*Zdá se, že každá dělnická strana velké země se může vyvíjet jen vnitřním bojem v úplném souladu se zákony dialektického vývoje vůbec.*“ Přerod v bolševickou stranu sovětského typu se musel zákonitě rodit z krizí a ani KSČ nemohla být v tomto graduálním procesu výjimkou.

Výraznými činiteli byli v začátcích fungování KSČ například Bohumír Šmeral, Václav Šturm, Václav Houser či Alois Muna. Prvně jmenovaný má velkou zásluhu na tom, že se do KSČ podařilo disciplinovaně převést dvě třetiny původních členů sociálně demokratické strany. Samotný tento fakt však znamenal, že členové strany „nového typu“ se teprve učili být komunisty, protože ti zkušenější stále podléhali návykům, jež znali ze své původní strany, což se stalo předmětem pravidelné a můžeme říct i neutuchající kritiky Komunistické Internacionály (Kominterny). Napříště tak museli členové KSČ změnit v podstatě všechno – nejvíce ideologické uvažování, dále každodenní politickou činnost, která měla být v ideálním případě věrnou kopií svého ruského vzoru. S tím přirozeně souvisí i poměrně zásadní organizační odlišnosti od sociálně demokratické strany, kdy v případě KSČ měla být její činnost směřována na prvním místě do závodů.

Rok 1924 představuje významnou cézuru, kdy na V. kongresu Kominterny bylo rozhodnuto o bolševizaci komunistických stran. Kominterny si byla dobře vědoma faktu, že zejména

v masových komunistických stranách dochází v mnoha případech k nesouhlasu s oficiální linií, který může ve svém důsledku konkrétní komunistickou stranu nebezpečně odchýlit od kanonického vzoru, který závazně stanovila Kominternu. Ta v případě KSČ vsadila na mladou garnituru kolem mladého redaktora Klementa Gottwalda, která už neměla za sebou „zhoubnou“ sociálnědemokratickou minulost, ale byla plně připravená se podříditi směrnicím Kominterny ve všech ohledech, a zároveň s ní spojit i svůj mocenskostranický vzestup. Na V. sjezdu KSČ v únoru 1929 pak „leví“ kolem Gottwalda KSČ skutečně ovládli se všemi negativními dopady z toho plynoucími.

Zejména zde máme na mysli citelný úbytek členské základny, kdy z KSČ odešlo také sedm známých spisovatelů-intelektuálů, či příklon ke zjevnému sektářskému pojetí politiky. Vzhledem k tomu, že KSČ působila až do roku 1938 na rozdíl od ostatních komunistických stran na legální platformě, aniž by její činnost do zmíněného roku byla zastavena, znamenala bolševizace výrazné ztížení každodenní práce a nevyhnutelný pravidelný konflikt se státním aparátem, což přirozeně pro stranu mělo neblahé praktické dopady. Nicméně pokud odhlédneme od těchto negativních konsekvencí, tak doba, v níž se zmocnila stranických otěží levá opozice v čele s Klementem Gottwaldem, KSČ přála. V roce 1929 totiž vypukla hospodářská krize, která podle mnohých komunistů měla znamenat konečné povalení nenáviděného kapitalismu a „nevyhnutelné“ nastolení diktatury proletariátu. KSČ stojí v čele Hnutí nezaměstnaných, koná masové demonstrace za zrušení Gentského systému, požaduje základní potřeby pro nezaměstnané – chléb a práci. A tato strategie je několik let úspěšná do doby, než začne československé hospodářství vykazovat oživení. Na každý pád KSČ pod vedením Gottwalda a jeho spojenců již není radikálně socialistickým subjektem ze začátku dvacátých let, který by byl svolný alespoň k určitým kompromisům, ale naopak přísně ideologicky uniformní stranou, jež bezvýhradně stojí za rozhodnutími Kominterny.

Klíčová slova: Klement Gottwald, KSČ, komunismus, sociální boje, Kominternu

